

Ярошенко І.С.,

к.ю.н., доцент, професор кафедри

цивільного та трудового права

Навчально-наукового інституту

«Юридичний інститут ДВНЗ

«Київський національний економічний університет

імені Вадима Гетьмана»

МАЛОЗНАЧНІ СПОРИ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ ТЛУМАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ

Питання ефективності правосуддя є актуальним, свідченням чого є значний інтерес науковців до цієї проблеми. Це питання активно обговорюється і в суспільстві, адже від рівня здійснення правосуддя залежить довіра громадян держави, іноземних громадян, іноземних юридичних осіб не тільки до судової гілки влади, але і до держави в цілому.

В умовах глобалізаційних процесів у світі постають питання захисту приватних прав осіб не лише у країні громадянства, але і в країні, де, наприклад, здійснюється підприємницька діяльність. Право перетворюється в інструмент підвищення конкурентоспроможності держав та їх економік.

Одним із факторів, що визначають розвиток моделей правосуддя, є поступове зближення правил і процедур. Все частіше обговорюється необхідність уніфікації, зближення, однакового розуміння інститутів захисту приватних прав.

Питання захисту прав у порядку цивільного судочинства у сучасних умовах розглядаються науковцями різних країн. Значних

результатів у дослідженнях досягнуто вченими країн-членів ЄС. Так, зокрема, ще в 1987-1994 роках під керівництвом професора М. Сторма було підготовлено серію статей про необхідність зближення процесуального права Європейського Союзу [1, с. 145].

Не залишаються осторонь і українські вчені-процесуалісти. Так питання розвитку цивільного процесу в ЄС на монографічному рівні досліджували І.О. Ізарова, О.С. Ткачук. Професор В.В. Комаров досліджує цивільний процес у глобальному контексті, зазначаючи, що фундаментальною умовою, яка визначатиме розвиток процесуального права, є зближення структур національного цивільного процесуального права у зв'язку з глобалізацією [2, с. 21].

Зближення процесуальних систем проявляється у формі уніфікації (створення загальних правил) та гармонізації (зближення правових систем різних країн на основі спільних принципів).

Значний рівень уніфікації процесуального права можна бачити на прикладі Європейського Союзу, де прийняті загальноєвропейські регламенти з окремих спільних питань: виконання судових рішень, вручення процесуальних документів, та ін. Уніфікація можлива у тих межах, які пояснюються потребами цивільного обороту і транскордонної взаємодії фізичних та юридичних осіб різних держав. Стосовно розвитку національних систем цивільного судочинства, то сьогодні можна вести мову про гармонізацію законодавства, про створення інститутів, які були б зрозумілими, схожими у різних країнах.

Визначальною тенденцією розвитку цивільного судочинства у світі, у тому числі і в Україні, є пошук таких форм вирішення цивільних справ які б дозволяли забезпечити оптимальне співвідношення між публічним та приватним інтересом, між результатом та способом його досягнення [3, с. 160].

Здійснюється раціоналізація та оптимізація цивільної процесуальної форми, що дозволяє досягнути мети судочинства шляхом спрощення основних складових цивільного процесу, не знижуючи рівень юридичних гарантій. В основі зазначених процесів знахо-

диться характер матеріального правовідношення або мета провадження, характер доказів, необхідність впливу на поведінку сторін. В результаті йдеться про скорочення фактичного складу розгляду цивільних справ, виключення з нього окремих юридичних фактів і складів, введення нових юридичних фактів і складів, які дозволяють створити новий розгорнутий юридичний склад для розгляду певної категорії справ.

Одним із напрямків розвитку та удосконалення цивільного процесу є його спрощення, розвиток відповідних національних та наднаціональних процедур для вирішення окремих категорій справ, які потребують швидкого вирішення та не вимагають дотримання всіх формальних процедур. Комітет міністрів Ради Європи у п. 15 Рекомендації № R (81) 7 державам-членам щодо заходів, які полегшують доступ до правосуддя, зазначив, що для позовних вимог на незначну суму має бути встановлена процедура, що дозволяє сторонам звернутися до суду, не несучи витрат, що є непропорційними ціні позову [4].

У 2007 році Регламентом №861/2007 Європейського парламенту та Ради було запроваджено у Європейському Союзі процедуру вирішення дрібних спорів для спрощення та пришвидшення транскордонного судочинства в дрібних споживчих та комерційних справах [5, с. 143].

Країни-члени ЄС мають національні процедури вирішення дрібних спорів. Але для усунення ускладнень, які можуть виникати у транскордонних спорах, була розроблена спеціальна наднаціональна процедура, яка є альтернативною національним процедурам [5, с. 156].

Ця процедура застосовується в цивільних та комерційних справах транскордонного характеру, в яких розмір позовних вимог не перевищує 5000 євро. Отже, йдеться про вимоги майнового характеру, у яких можна визначити ціну позову (розмір вимог). Якщо вимога є негрошовою, вона має бути такою, щоб можна було встановити грошовий еквівалент (наприклад, запобігання пошкодженню майна).

Чинний Цивільний процесуальний кодекс України містить главу «Розгляд справ у порядку спрощеного провадження», яка визначає процедуру розгляду малозначних справ та справ, що виникають із трудових правовідносин [6].

Малозначними справами, відповідно до ст.19 ЦПК України є: по-перше, справи, у яких ціна позову не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

по друге, справи незначної складності, визнані судом малозначними, крім справ, які підлягають розгляду лише за правилами загального позовного провадження, та справ, ціна позову в яких перевищує п'ятсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Отже, на відміну від положень Рекомендації Ради міністрів, Європейської процедури розгляду дрібних спорів малозначність справи пов'язується не лише із ціною позову. Це може бути справа з вимогою немайнового характеру, щодо якої не передбачено співвідношення із грошовим еквівалентом. ЦПК України не визначає підстав віднесення справи до категорії малозначних. Частиною 3 ст. 274 ЦПК України визначено лише умови розгляду справи у порядку спрощеного позовного провадження.

Таким чином, дрібний чи незначний спір у законодавстві європейських країн, актах Європейського Союзу є достатньо визначеним і співвідноситься із ціною позову (розміром вимоги). Українське законодавство не визначає поняття малозначного (дрібного) спору.

На нашу думку, малозначність має пов'язуватися із розміром позовних вимог. Справи немайнового характеру можуть розглядатися за правилами спрощеного позовного провадження, але не як категорія «малозначний спір».

1. Ізарова І.О. Майбутнє цивільного процесуального законодавства в Європі: проект М.Сторма. / І.О. Ізарова // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Право» - 2014. – Випуск 29. Т.1. – С. 144-148

2. Комаров В.В. Цивільний процес у глобальному контексті / В.В. Комаров // Право України. – 2011. – №10. – С. 20-29
3. Ткачук О.С. Проблеми реалізації судової влади у цивільному судочинстві: монографія / О. С. Ткачук. – Х. : Право, 2016. – 600 с.
4. Рекомендация R(81)7 Комитета министров государствам-членам относительно путей облегчения доступа к правосудию от 14 мая 1981 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_133
5. Європейська процедура вирішення дрібних спорів. / Ізарова І.О. Науково-практичний коментар до цивільного процесуального законодавства Європейського Союзу: перші загальноєвропейські процедури розгляду і вирішення цивільних та комерційних справ транскордонного характеру – видачі європейського судового наказу й вирішення дрібних спорів. Частина 1 / І.О.Ізарова: пер. з англ. І.О. Ізарової, А.В. Сизової. – Київ: ВД «Дакор», 2016. – 308 с.
6. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. в редакції Закону №2147-VIII від 03.10.2017. // Відомості Верховної Ради України. – 2017. – №48. – Ст. 436.